

Inhalt

Radencommunisme, 2e jaargang, nr. 2, december 1939.....	1
De Tweede Wereldoorlog.....	1
De oorzaken van de Tweede Wereldoorlog.....	2
Voor twintig jaren	10
Boekbespreking	15

Radencommunisme, 2e jaargang, nr. 2, december 1939

De Tweede Wereldoorlog

De Tweede Wereldoorlog is een feit. Opnieuw zullen miljoenen mensenlevens worden opgeofferd aan de belangen van het kapitaal.

De Tweede Wereldoorlog, evenals de eerste, is de oorlog van het kapitaal. Ook al herhaalt men honderdmaal de leuze van “strijd tegen het fascisme” en “voor de democratie”, ook al beweert de sociaaldemocratische pers dat het handhaven van deze democratie een arbeidersbelang is en in deze oorlog dus ook de belangen van de arbeidersklasse worden verdedigd – de feiten bewijzen het tegendeel. De arbeiders hebben geen belang bij het handhaven van de “democratie” als in het oude Polen, waar de arbeiders werden uitgebuit tot aan de rand van de honger, pogroms werden georganiseerd, stakingen met mitrailleurs bedwongen en de strijders voor de vrijheid van de arbeidersklasse in concentratiekampen werden mishandeld. Evenmin hebben ze belang bij handhaving van wat men in Frankrijk democratie noemt: bij het doen creperen van duizenden Spaanse strijders in concentratiekampen (lees: mestvaalten), die moeten dienen om hen te pressen naar Spanje terug te keren, waar ze zullen worden vermoord, of zich te laten inlijven in het Franse vreemdelingenlegioen, waar ze een bestaan zullen leiden als beesten en geschikt worden gemaakt om de Marokkaanse bevolking neer te knallen, als die in verzet komt tegen de uitmergeling door het koloniale bewind.

En ook hebben de arbeiders geen belang bij de wetten op de arbeidstijdverlenging, de loonsverlaging, de binding aan het bedrijf of het verplichte transport naar andere bedrijven, het stakingsverbod en meer dergelijke maatregelen, die het “democratische” Frankrijk met veel succes van het fascistische Duitsland heeft afgekeken. Geen enkel belang bindt ook de arbeidersklasse aan de Britse “democratie” de uitvinder der concentratiekampen, die nog steeds een schrikbewind in de koloniën handhaaft, dat de vergelijking met het Franse of Nederlandse kan doorstaan. Niets doet deze democratie om de ellende te verzachten van de miljoenen textiel-proletariërs in de zogenaamde “noodlijdende districten”, terwijl ze stakingen evengoed weet te wurgen als ieder andere bourgeoisie, en in Zuid-Afrika een kleurlingenwetgeving doorvoert, die met die van Neurenberg¹ tegen de joden kan wedijveren.

Even weinig als de leuzen van de “democratie” staan ook de andere oorlogsleuzen in verband met de werkelijke belangen van de arbeidersklasse. De onafhankelijkheid van de natie, waarin zij slechts de onderdrukte en uitgebuite klasse vormt, is voor haar zonder betekenis. Even twijfelachtig is het geluk der “bevrijde” Duitse minderheden, die nu hun laatste “levensruimte” ter vergroting van de nationaalsocialistische “levensruimte” moeten afstaan, die van hun huis worden weggehaald en naar onbekende streken gebracht, waar zij hun “vrijheid” mogen genieten onder de slagen van de Hitlerknoet, waar zij kanonnen krijgen in plaats van boter en waar zij straks met hun Duitse makers

---

¹ De rassenwetten van Neurenberg, ook wel anti-Joodse rassenwetten of Neurenberger (rassen)wetten genoemd, zijn drie racistische wetten die op 15 september 1935, ten tijde van het Derde Rijk, in Duitsland werden ingevoerd.
https://nl.wikipedia.org/wiki/Rassenwetten_van_Neurenberg

de "levensruimte" binnen de grenzen van de concentratiekampen zullen mogen delen, als zij niet bereid zijn zich alles willoos te laten welgevalen. Voor de Duitse arbeiders is ook de bevrijding uit de "omsingeling" van de buitenlandse machten van weinig betekenis, zolang zij zelf worden omsingeld door S.S.-beulen² en binnenlandse spionnen.

Voor zover de leuzen van "democratie", "onafhankelijkheid", "levensruimte", "vrijheid", nog iets anders inhouden dan demagogie, kunnen zij slechts betrekking hebben op de voorrechten die de bezittende klasse voor zichzelf tracht te handhaven. Voor haar zijn die woorden nog iets meer dan holle klanken.

Handhaving van de democratie betekent voor de Franse en Engelse bourgeoisie niet de verdediging van de burgerlijke vrijheid die de arbeidersklasse zich tijdens de ontwikkeling van het kapitalisme heeft veroverd, in dit opzicht verschilt de democratische bourgeoisie niet van de fascistische. Handhaving van de democratie betekent voor haar slechts, dat het kapitaal niet of zo weinig mogelijk in zijn bewegingsvrijheid wordt belemmerd, dat het zelf zijn uitbuitingsobjecten mag uitzoeken, en zelf over de voortgebrachte winst mag beschikken, zonder beperkende regelingen van boven af. Dit is het "burgerlijk ideaal van democratie en vrijheid", en dit vormt inderdaad een van de belangrijke strijdpunten in deze oorlog. Voor de arbeiders maakt het echter geen verschil, uitbuiting is uitbuiting.

Precies zo is het gesteld met de Duitse eis van "levensruimte", hier gaat het slechts om expansiemogelijkheden voor het Duitse kapitaal, die de Duitse arbeidersklasse volkomen onverschillig kunnen laten.

Om duidelijk te kunnen aantonen, dat het slechts gaat om de naakte winstbelangen van het kapitaal, en dat niet gevochten wordt voor de schoonklinkende leuzen, zullen we op de werkelijke oorzaken van de oorlog dieper in moeten gaan.

De oorzaken van de Tweede Wereldoorlog

De moderne organisatie van het Duitse kapitaal

De mogelijkheid van een Tweede Wereldoorlog heeft aangetoond, dat wat velen nog niet wilden geloven toch een feit is: het Duitse kapitaal heeft zich door zijn fascistische organisatievorm een wereldmacht weten te veroveren. De verwachte ineenstorting van het regime is uitgebleven. Ondanks alle voorspellingen uit het buitenland blijkt het tot steeds nieuwe krachtproeven in staat.

Waarin bestaat die geweldige macht van het Duitse kapitaal?

Alles in de tegenwoordige maatschappij, ook de Duitse kapitaalsmacht, is gebaseerd op de uitbuiting van de arbeidersklasse. Hoe scherper de uitbuiting, hoe machtiger het kapitaal, want zijn grote winsten stellen het in staat met andere kapitaalsgroepen een vernietigende concurrentiestrijd aan te binden. Wanneer we zoeken naar de grondslagen van de macht het van fascistisch regime in Duitsland, dan zullen we die vinden in de grenzeloze uitbuiting van de arbeidersklasse.

Maar deze kracht is tegelijk zijn zwakte.

Nog steeds is waar, wat Marx honderd jaar geleden schreef, dat de bourgeoisie zelf de machten oproept, die haar zullen wegvagen. De mateloze verscherping van de uitbuiting brengt een mateloze verscherping teweeg van de haat en verbittering van de arbeiders tegen het regime, vergroot hun onwil langer hier onder te leven, te werken en vermoord te worden, roept krachten in hen wakker die straks het regime ten val zullen brengen. Maar voorlopig zijn deze krachten nog onderworpen, kunnen zij nog niet uitgroeien boven de onderdrukking door het geweldsapparaat, die zich moet verscherpen bij ieder toename van de economische ellende en van het verzet hiertegen.

Verscherping van de uitbuiting alleen is echter niet genoeg om een verslagen kapitaal opnieuw tot de macht te brengen. Nodig is *organisatie* van de uitbuiting. De winsten, die geperst worden uit het proletariaat, mogen niet verloren gaan in een nutteloze concurrentiestrijd, mogen niet gebruikt worden om *kleine*, onbelangrijke bedrijfjes op de been te houden. Zij moeten voor het kapitaal zo productief mogelijk worden gemaakt, en zo rationeel mogelijk worden besteed. Dit te organiseren is de economische taak van de staat. Door een zesjarig groeiproces is de fascistische staat geworden tot de

---

² De Schutzstaffel (Nederlands: beschermingsafdeling), beter bekend onder de afkorting S.S., of ook wel de Duitse Zwarthemden was een organisatie binnen de Duitse nazi-partij, de Nationaalsocialistische Duitse Arbeiderspartij (N.S.D.A.P.). <https://nl.wikipedia.org/wiki/Schutzstaffel>

economische dictator. Zij monopoliseert de in- en uitvoer en kan daardoor beslissen welke producten moeten worden ingevoerd of uitgevoerd, met welke landen ze moeten worden verruild en tegen welke andere producten. Het gehele geldwezen brengt zij onder haar beheer, waardoor zij evenveel verschillende valuta's kan scheppen als voor de behartiging van de kapitaalsbelangen nodig is. Hierin heeft zij een nieuw middel om de "export te dirigeren". Door al deze maatregelen hoeft zij tegelijkertijd de controle over de distributie en het verbruik van grondstoffen. Zij beslist wát, wáár en hoevéél moet worden geproduceerd, geeft het bevel tot oprichting van geheel nieuwe industrieën, regelt de prijzen, verdeelt de winsten, schrijft gedwongen leningen uit.

Kortom, de Duitse staat controleert het gehele economische leven in al zijn geledingen, en al blijven de afzonderlijke kapitalisten ook eigenaar van hun kapitaal, beschikken kunnen zij hierover slechts op de wijze waarop de staat dat voorschrijft. Het Duitse kapitaal is door deze organisatie van de uitbuiting en van alles wat ermee in verband staat, tot een eenheid gesmeed, die in staat is het hoofd te bieden aan omvangrijkere kapitaalsgroepen, misschien over meer hulpbronnen beschikken, maar die nog niet in staat waren deze "organisatie tot het uiterste" door te voeren.

Hoe komt het, dat de schijnbaar zoveel machtiger kapitaalsgroepen in deze ontwikkeling achter bleven?

De centralisatie van de gehele economische macht in handen van de staat, de centrale organisatie van de productie en van de uitbuiting, de beperking van de bewegingsvrijheid van de afzonderlijke kapitalisten, gaat noodzakelijk gepaard met geweldige gedwongen kapitaalsverplaatsingen, de vernietiging van gehele delen van het bedrijfsleven en de oprichting van geheel nieuwe. Dergelijke ingrijpende veranderingen brengen steeds grote moeilijkheden en onkosten met zich mee en zij beperken de winstmogelijkheden van de afzonderlijke kapitalisten in het belang van het geheel door de beperking van zijn vrijheid van handeldrijven en kapitaalexplotatie. Het is nu niet meer in dezelfde mate mogelijk te profiteren van een bijzondere gelegenheid, van een toevallig gunstige positie van het bedrijf, de centrale organisatie nivelleert alle kansen en winsten. Vandaar dat de bourgeoisie slechts in geval van uiterste noodzaak zijn toevlucht tot dergelijke maatregelen neemt en dan nog hierin niet verder gaat dan absoluut onvermijdelijk is. Slechts in die landen waar het vrije kapitalisme tot een volkomen bankroet moest leiden, vond de fascistische organisatie van de economie ingang. In Engeland en Frankrijk, waar de bourgeoisie beschikt over een ontzaglijk, gemakkelijk uit te buiten reservoir van arbeidskracht in de koloniën, waren deze maatregelen nog niet direct noodzakelijk. Wel gaat hier de bevolking der koloniën gebukt onder een zwaar en geraffineerd uitbuitingssysteem, gepaard aan meedogenloze politieke onderdrukking, maar de centrale organisatie van de economie door de staat behoefde hier nog niet tot zijn uiterste consequentie te worden doorgevoerd.

De Duitse kapitaalsorganisatie

De Duitse industrie is voornamelijk "verwerkende" industrie. De grondstoffen, meestal komende uit andere landen, worden daar verwerkt en omgezet in industrieproducten van allerlei soort. Zonder grondstoffen kan de Duitse industrie niet werken. Maar het is algemeen bekend, dat Duitsland – vooral het Duitsland van na Versailles – niet over voldoende grondstoffen kon beschikken.

Zo is dan ook de Duitse politiek van na de oorlog één voortdurende poging zich deze noodzakelijke grondstoffen te verschaffen. Eerst langs de "normale" kapitalistische weg, door ze te kopen op de wereldmarkt; de Duitse industrieproducten waren dan in werkelijkheid de middelen waarmee deze grondstoffen konden worden betaald.

Toen de crisis uitbrak, waarin alle landen hun markten voor de Duitse waren sloten en de geldelijke verplichtingen van Duitsland tot ongekende hoogte stegen door de terugvordering der oorlogskredieten, werd deze wijze van betaling onmogelijk. De Duitse bourgeoisie moest een nieuwe weg inslaan, wilde zijn niet voor een volkomen bankroet komen te staan. De weer oplaaiende proletarische acties, die het volk waren van de ellende, die het kapitaalsbankroet voor de arbeidersklasse meebracht, dreven de bezittende klasse des te meer tot handelen. Zij begon haar macht te organiseren vóór die haar geheel zou ontglippen. Tegenover het proletariaat organiseerde zij haar macht in de S.A.-troepen³, samengesteld uit middenstanders, die vreesden in het proletariaat te worden

---

³ De Sturmabteilung (ook wel S.A. of Bruinhemden genoemd) was een door Adolf Hitler in 1921 opgerichte beschermingsdienst (knokploeg) met in eerste instantie de taak om partijvergaderingen van de Nationaalsocialistische Duitse Arbeiderspartij (N.S.D.A.P.) te beschermen tegen politieke tegenstanders en als neventaak het intimideren van politieke tegenstanders. <https://nl.wikipedia.org/wiki/Sturmabteilung>

gestoten, en jonge, onbewuste, meest werkloze arbeiders die niets te verliezen hadden. Tegenover het buitenland organiseerde zij haar macht in een nieuw opgebouwd leger. Begin 1933 was haar binnenlandse macht zover georganiseerd, dat zij de dictatuur kon uitroepen, en nu kon de organisatie van de macht tegenover het buitenlandse kapitaal en de organisatie van de productie en uitbuiting pas goed beginnen.

Langzamerhand bouwde de bourgeoisie haar macht op, maakte zij de staat meer en meer tot de alleenvertegenwoordiger van haar belangen. Zo wist zij zich te bevrijden uit de knellende druk van het Verdrag van Versailles⁴, en wist zij opnieuw met haar producten bepaalde gebieden binnen te dringen. Eén van de middelen hiertoe was het stelsel van economische verdragen, mogelijk gemaakt door het monopoliseren van de buitenlandse handel door de staat. De staat trad op als vertegenwoordiger van het gehele Duitse kapitaal. Zij had niet slechts één product aan te bieden, zoals de vroegere "vrije" kapitalist, maar vertegenwoordigde alle in Duitsland vervaardigde en voor de uitvoer bestemde producten. Omgekeerd kon zij ook ieder hulpmiddel, nodig voor de Duitse industrie, aannemen. Zó was zij in staat een directe goederenruil met het buitenland te organiseren, waarbij de ruilverhouding bij verdrag werd bepaald en het niet nodig was over goud en deviezen te beschikken om de import gaande te houden.

Deze wijze van handeldrijven was voor Duitsland, dat geen internationaal betaalmiddel tot zijn beschikking had, de enig mogelijke. Het is dan ook een illusie te menen, dat Duitsland van deze ruilmethode afstand zou kunnen doen. Dit zou slechts mogelijk zijn, als het een onbeperkt afzetgebied voor zijn producten ter beschikking werd gesteld, waar het de deviezen en het goud, nodig voor de import, zou kunnen krijgen. Het monopoliseren van de buitenlandse handel door de staat was dan ook een noodzakelijke maatregel, omdat slechts hierdoor de rechtstreekse goederentransacties mogelijk werden gemaakt. Het gevolg was echter dat de staat alle toe- en afvoerkanalen van het Duitse bedrijfsleven onder haar beheer kreeg. Zo kreeg zij de feitelijke controle over het gehele Duitse bedrijfsleven, dat zij dwong de productie en het grondstoffenverbruik zó te regelen, als met het belang van de kapitalistische klasse als geheel in overeenstemming word geacht.

Op deze wijze echter verloren de afzonderlijke Duitse kapitalisten steeds meer het beschikkingsrecht over hun kapitaal. Wel behielden zij hun bezit, maar zij konden dit niet meer beheren zoals zij dat wilden. De staat greep in alle onderdelen van hun beheer in. En deze beperking van het vrije beschikkingsrecht over het particulier kapitaal werd sterker, naarmate de functies van de staat – bewapening, verdeling van de grondstoffen en deviezen, regeling van de export – in omvang en belangrijkheid toenemen. Tenslotte kan bijna geen enkele maatregel meer door de kapitalisten zelfstandig worden genomen, alles gebeurt onder controle of zelfs onder dwang van de staat.

In dezelfde mate echter, waarin de kapitalisten het vrije beschikkingsrecht over hun kapitaal verliezen, wordt het behoud ervan steeds meer afhankelijk van het bestuur van de staat. Alle ruilmiddelen, alle kapitalistische schuldbewijzen behouden slechts zólang hun waarde als ze door de staat kunnen worden gegarandeerd, dat wil zeggen zolang de georganiseerde productie voortgang vindt. Want slechts zolang kunnen ze worden gebruikt om nieuwe productiemiddelen en grondstoffen, ter vervanging van de gebruikte te verwerven. Daar iedere kapitalist noodgedwongen zijn productie moet leiden in de richting die door de economische ontwikkeling-in-zijn-geheel wordt voorgeschreven, en door de staat wordt gereguleerd en gecontroleerd, betekent het eventueel wegvallen van de regeling door de staat tegelijk het wegvallen van de basis waarop tot daar aan toe de productie in de afzonderlijke bedrijven werd gegrondvest. Daardoor is het de Duitse kapitalisten onmogelijk zich uit de staatscontrole los te werken, hoe lastig deze ook voor ieder afzonderlijk kan zijn.

Maar niet alleen de in Duitsland wonende kapitalisten zijn afhankelijk geworden van de nationaalsocialistische staat. Elke kapitalist in het buitenland, die met Duitsland handel wil drijven, moet zich onderwerpen aan de regelingen van de Duitse regering. De betaling kan slechts daardoor plaats vinden, dat Duitsland in staat wordt gesteld goederen naar het betrokken land te exporteren, tenzij de buitenlandse kapitalist genoeg neemt met een betaling in valuta, die niet uit Duitsland mag worden uitgevoerd. Een land, dat een omvangrijke handel met Duitsland heeft, kan deze slechts voortzetten, als het een regering instelt, die bereid is regelingen met het Duitse rijk te treffen en onder meer de afzet van Duitse producten op zijn grondgebied te waarborgen. Hierdoor worden de in dit land

---

⁴ Het Verdrag van Versailles (Frans: *Traité de Versailles*), ook *Vredesverdrag van Versailles* of *Vrede van Versailles* genoemd, was een verdrag tussen Duitsland en de Entente. [https://nl.wikipedia.org/wiki/Verdrag_van_Versailles_\(1919\)](https://nl.wikipedia.org/wiki/Verdrag_van_Versailles_(1919))

wonende kapitalisten gedwongen zich aan de regelingen van deze regering en daardoor indirect van de Duitse, te onderwerpen.

Op deze wijze wordt door het Duitse systeem van handeldrijven een deel van de omringende wereld steeds meer onder controle van de nationaalsocialistische staat gebracht. Waar de economische penetratie zich in belangrijke mate doorzet, of waar deze om de een of andere reden door het nationaalsocialistische regime wordt nagestreefd, worden regeringen gevormd die min of meer afhankelijk zijn van de Duitse staat en die de haar gegeven richtlijnen moeten naleven. Zo breidt ook de politieke controle van het Duitse nationaalsocialisme over het buitenland zich uit. Zonder deze economische penetratie is de expansiepolitiek van het Duitse nationaalsocialisme niet te verklaren. De politieke expansie, de verovering van naburige landen is de noodzakelijke voltooiing van dit proces van economische en politieke doordringing.

Dit is de "dynamiek" van het Duitse fascisme, dat zich naar buiten uitbreidt in dezelfde mate als het zich naar binnen verscherpt. Want de expansie en de verdieping staan met elkaar in wisselwerking, een vergroting van de ene brengt steeds weer een vergroting van de andere mee. Iedere daad van expansie maakt het nodig het geweldsapparaat te versterken en uit te breiden, maakt daardoor een verder regelen van, een verder ingrijpen in de binnenlandse productie noodzakelijk. Omgekeerd gaat iedere uitbreiding van de controlemaatregelen ten aanzien van de binnenlandse productie noodzakelijk samen met een uitbreiding van de maatregelen ten aanzien van de buitenlandse handel en daardoor met een vergroting van de controle over de afhankelijke buitenlandse staten. Het nationaalsocialisme is een systeem, dat zichzelf voortdurend op vergrote trap reproduceert. De fascistische ontwikkeling kan niet stil houden, niet terug gaan, maar stuwt zichzelf in steeds versneld tempo voorwaarts.

Hierin schuilt de voornaamste bedreiging voor de landen waar het vrije kapitalisme nog heerst. De vrije beweging van de kapitalen maakt het hen onmogelijk grootscheepse economische betrekkingen met Duitsland aan te knopen. De Engelse staat kan de clearing-regelingen⁵ met Duitsland aangaan, maar zij kan de afzet van Duitse producten op haar grondgebied niet waarborgen, zolang zij haar eigen kapitalisten niet kan verbieden tegen de Duitse waren te concurreren. Dat betekent dat in laatste instantie Engelse kapitalist die vóór de oorlog met Duitsland handel wilde drijven, óf de betaling van zijn geleverde goederen afhankelijk zag stellen van de stand van de handelsbalans, óf genoeg moest nemen met een betaling valuta die slechts in Duitsland konden worden besteed. Een verandering in deze toestand zou slechts mogelijk zijn door het invoeren van een ingrijpende controle van de Engelse staat over het Britse bedrijfsleven, dat wil zeggen door het begin van een fascistische ontwikkeling ook in Engeland. Maar hiertegen verzetten zich de belangen van verscheidene Engelse kapitaalsgroepen. Vandaar dat de politiek van "samenwerking van het Derde Rijk" op den duur dood moest lopen.

Ondertussen bracht de "dynamiek" van het Duitse systeem steeds nieuwe gebieden onder zijn controle. Het Britse en Franse kapitaal in deze, gebieden was belegd werd hierdoor feitelijk onteigend. Het kwam te staan onder de dwangmaatregelen, van de nationaalsocialistische staat, mocht niet naar het buitenland worden uitgevoerd. Iedere annexatie, iedere voortschrijdende economische doordringing van de zijde van Duitsland betekende voor de Franse en Engelse kapitalen een schadepost of op zijn minst een dreiging van verdere verliezen.

Zelfs de eigen koloniën bleven voor de Duitse penetratie niet gespaard. Een leerzaam voorbeeld is Zuid-Afrika, dat vóór enige jaren onderhandelingen aanknoopte met de Duitse staat over de ruil van Afrikaanse tegen Duitse waren. Een verwezenlijking van deze politiek had een gedeeltelijke doorbreking van de overeenkomst van Ottawa betekend, een doorbreken van de politiek van "zelfvoorziening" van het Britse rijk. Hoe belangrijk deze stroming, die samenwerking met Duitsland wilde, in Zuid-Afrika was, kan men afmeten aan de strijd die gevoerd werd door Smuts⁶ en Hertzog⁷ in het Afrikaanse parlement, en die besliste over het deelnemen van Zuid-Afrika in de oorlog. Het bleek

---

⁵ Met *clearing* worden alle activiteiten aangeduid die optreden tussen het aangaan van een financiële transactie en de uiteindelijke verwerking daarvan (*settlement*). <https://nl.wikipedia.org/wiki/Clearing>

⁶ Jan Christia(a)n Smuts (1870-1950) was een Zuid-Afrikaans generaal, staatsman en filosoof. https://nl.wikipedia.org/wiki/Jan_Christian_Smuts

⁷ James Barry Munnik Hertzog (1866-1942), bekend als J.B.M. Hertzog, was een Zuid-Afrikaans generaal en politicus; hij diende als premier van de Unie van Zuid-Afrika van 1924 tot 1939. https://nl.wikipedia.org/wiki/James_Barry_Munnik_Hertzog

dat de richting, vertegenwoordigd door Hertzog, die de "neutraliteit" wilde, en voortzetting van de handel met Duitsland wenste, bijna de helft van de parlementsleden om zich verzamelde. Dat is slechts mogelijk doordat de bourgeoisie deze richting sterk aanhing.

De "dynamiek van het nationaalsocialisme"; zoals we die hier hebben uiteengezet, was dan ook de reden, dat Roosevelt⁸ verklaarde, dat de Duitse methode van handeldrijven met gesloten beurzen, door wederzijdse verdragen, de voornaamste bedreiging vormde voor de overige kapitalistische wereld. Moge het waar zijn, dat de politieke expansie van het Derde Rijk de direct zichtbare aanleiding voor de Tweede Wereldoorlog is geworden, de diepere kracht is gelegen in het Duitse economische systeem, dat de gehele privaat-kapitalistische wereld dreigt te ontwrichten. Strijd tegen deze Duitse ontwikkeling is slechts te voeren door machtsontplooiing; machtsontplooiing, die de "onafhankelijke staten", dominions en koloniën ervan moet afhouden relaties met Duitsland aan te gaan. Slechts op deze wijze is te verhinderen, dat ze verloren gaan voor het Frans-Brits-Amerikaanse kapitaal, dat in de privaat-kapitalistische uitbuiting van deze gebieden zijn kracht vindt. Tenzij deze kapitaalsgroepen ertoe zouden kunnen komen dezelfde organisatievorm als de Duitse te ontwikkelen. Maar daartoe moeten belangrijke weerstanden worden overwonnen.

In dit licht moeten we de politieke gebeurtenissen van de laatste jaren bekijken. De annexatie van Oostenrijk, Memel, Sudetenland, Bohemen, Moravië en Slowakije door Duitsland waren de meer zichtbare ontwikkelingsfasen in de Duitse economische expansie. Van niet minder betekenis waren de Duitse handelsverdragen met Joegoslavië, Roemenië en Turkije, de onderhandelingen met Zuid-Afrika, de betrekkingen met Mexico en Zuid-Amerika. Al deze gebeurtenissen en ontwikkelingen – groeiden steeds meer uit tot een bedreiging van de Brits-Frans-Amerikaanse wereldmacht. Het handels- en niet-aanvalsverdrag met Rusland was de voortzetting van deze ontwikkeling, die kwam op het moment waarop het voor het Engelse kapitaal nodig werd de Duitse expansie een halt toe te roepen.

Het Duits-Russische pact

De Duitse economische doordringing richt zich voornamelijk op twee doeleinden: het verkrijgen van grondstoffen en afzetgebieden voor de industrieproducten. Daardoor was hij voornamelijk gericht op de landen waar nog geen voltooide industrieel-kapitalistische ontwikkeling was: de Balkan, Zuid-Amerika, Mexico, China, de verschillende koloniale gebieden. Deze penetratie bracht Duitsland in meerdere of mindere mate in tegenstelling tot de staten, die deze gebieden als hun uitbuitingsterrein hadden verworven. Daarnaast was er echter nog een ander gebied waarheen expansie mogelijk was: het Russische rijk.

Tot daar aan toe had het de schijn, alsof Duitsland door zijn voortschrijdende ontwikkeling ook meer en meer in tegenstelling tot Rusland zou geraken. En het is niet onwaarschijnlijk, dat de Engelse politiek, die de Duitse expansie naar het Oosten de vrije hand liet, met deze mogelijkheid ernstig rekening hield.

Het is echter anders gelopen. Naarmate de onverzoenlijkheid van de tegenstelling tussen de beide kapitalistische systemen, die in Duitsland en in Engeland heersen, duidelijker naar voren kwam, groeide de noodzaak voor de Duitse politiek zich meer en meer op Rusland te gaan oriënteren. Het is moeilijk uit te maken of de oorlogsverklaring van Engeland aan Duitsland als een gevolg van het Duits-Russische pact is te beschouwen, of dat men omgekeerd het tot stand komen van dit pact moet verklaren uit de verwachting van een conflict tussen Engeland en Duitsland. Zeker is echter, dat er een nauw verband bestaat tussen beide gebeurtenissen.

Reeds vóór het tot stand komen van het Duits-Russische pact was de toestand zo, dat het Engelse wereldrijk door de Duitse expansie zwaar werd bedreigd. Niet alleen de directe veroveringen van Duitsland deden belangrijke posities voor Engeland verloren gaan, de handelsbetrekkingen die Duitsland over de hele wereld aanknoopte en de veranderingen in regime die hiervan in verschillende landen het gevolg waren, dreigden het Engelse wereldrijk uiteen te scheuren. Dit betekende, dat voor Engeland de noodzaak ontstond de uitbreiding van de Duitse handelsbetrekkingen met alle middelen tegen te gaan. Het enig doeltreffende middel daartoe was de oorlog, waardoor Duitsland kon worden geblokkeerd, zijn schepen aangehouden en zijn handel met Britse koloniën en dominions afgesneden.

---

⁸ Franklin Delano Roosevelt, ook bekend onder zijn initialen FDR, (1882-1945) was een Amerikaans politicus van de Democratische Partij; hij was de 32e president van de Verenigde Staten van 1933 tot 1945.
https://nl.wikipedia.org/wiki/Franklin_Delano_Roosevelt

In de handelsoorlog, die Engeland voert tegen Duitsland, kan men dan ook een middel zien om de Britse uitbuitingsgebieden tegen de Duitse expansie te beschermen en ze zo voor het Engelse imperium te behouden.

Het tot stand komen van het Duits-Russische pact is zeker voor een groot doel te beschouwen als een maatregel van verweer van Duitsland tegen de Engelse blokkade, die toen weliswaar nog niet was afgekondigd, maar toch ieder ogenblik was te verwachten. Door dit handelsverdrag kon Duitsland aan zijn export een andere richting gaven. In plaats van naar de Britse koloniën exporteert het nu naar Rusland. Volgens berichten uit de dagbladen gebeurt dit thans op enorm grote schaal. Gehele industrieën worden in Rusland neergezet, havenwerken, wegen en spoorlijnen worden aangelegd, enzovoort. In ruil voor deze kapitaalexport krijgt Duitsland uit Rusland voorraden van grondstoffen die het mogelijk maken, de economische strijd lang vol te houden. De Duitse en Russische rijkdommen vullen elkaar op deze wijze aan, en hierop berust voor een deel de kracht van het nieuwgevormde blok. Anderzijds is de "samenwerking" tussen deze beide productiegebieden ook daarop gebaseerd, dat in beide landen de binnenlandse productie volledig wordt beheerst door de staat. Juist daardoor wordt het mogelijk wederzijdse handelsverdragen af te sluiten en door de staat te doen garanderen, iets wat onder een vrij kapitalisme niet mogelijk is.

Voor Engeland is de toestand door het tot stand komen van het Duits-Russische blok echter niet verbeterd. De Duitse expansie naar het Oosten is nu zeer beperkt, waardoor de dreiging in het Westen des te zwaarder wordt. De macht die thans in Oost- en Midden-Europa is gevormd, is bovendien van zodanige omvang, dat hij Engeland niet langer als de sterkere behoeft te vrezen. En zeker leeft deze nieuwe macht nog onder dezelfde noodzaak tot expansie als voorheen. Ook al kunnen Duitsland en Rusland voor een groot deel in elkaars behoeften voorzien, belangrijke grondstoffen als petroleum, katoen en rubber zijn niet, of in onvoldoende mate, beschikbaar. Het streven naar expansie in de richting naar de Engelse koloniën, die over deze grondstoffen in ruime mate beschikken zal daardoor niet minder zijn geworden. Met de verdere uitbouw van Duitse industrie, die nodig is om aan de vergrote exportaanvragen naar Rusland te voldoen, zal het zelfs toenemen. Vandaar dat Engeland's eerste doel moet zijn: de Duits-Russische samenwerking te verbreken. Dit doet begrijpen waarom Engeland zich verzetten tegen de verovering van Polen door Duitsland.

Voor het goed functioneren van het Duits-Russische verdrag was het nodig de tussenliggende staten: Polen, de Baltische staten, Finland, de Balkanlanden "gelijk te schakelen". Daartoe moesten ze van hun betrekkelijke zelfstandigheid worden beroofd, moesten ze worden gedwongen havensteden, industriegebieden af te staan, om op deze wijze tot Duitse of Russische vazalstaten te worden gemaakt. De Duitse eisen met betrekking tot Danzig⁹ en de Corridor¹⁰ hadden slechts tot doel Polen in dezelfde afhankelijke positie te brengen, waarin een jaar te voren Tsjecho-Slowakije door de afstand van het Sudetengebied was geraakt. Op deze wijze zou heel Centraal-Europa in de Duits-Russische invloedssfeer worden betrokken, waardoor de Duits-Russische betrekkingen zich eerst ongestoord zouden kunnen ontwikkelen.

In de eerste fase van de oorlog heeft dit proces van onderwerping van de tussen Duitsland en Rusland gelegen staten zich verder voortgezet. Blijkbaar heeft er een verdeling plaats gevonden in een Duitse en een Russische invloedssfeer. Naarmate deze ontwikkeling zijn voltooiing nadert, kan de Duits-Russische economische samenwerking zich verder ontwikkelen en worden tegelijk nieuwe mogelijkheden voor een verdere ontwikkeling in het Westen gelegd.

De Tweede Wereldoorlog

De Tweede Wereldoorlog is nu een feit. Door middel van het geweld der wapenen trachten Engeland en Frankrijk de Duitse expansie tegen te houden en het pact met Rusland te doorbreken.

Maar het is een eigenaardige oorlog, die op het ogenblik wordt gevoerd. Iedereen is er tegenwoordig aan gewend, het begrip "oorlog" te verbinden aan geweldige gevechten met zwaar materieel, aan luchtbombardementen op grote schaal, kortom, aan het onbeperkt gebruik van alle moderne vernietigingsmiddelen. Maar niets van dit alles geschiedt op het ogenblik.

---

⁹ Momenteel Gdańsk in Polen. <https://nl.wikipedia.org/wiki/Gda%C5%84sk>

¹⁰ De Poolse Corridor is de toegang tot de Oostzee die Polen in 1919 krachtens het Verdrag van Versailles na de Eerste Wereldoorlog kreeg. https://nl.wikipedia.org/wiki/Poolse_Corridor

Aan het Westfront wordt slechts op beperkte schaal gevochten. Dit schijnt begrijpelijk te zijn, als men bedenkt, dat hier twee vrijwel onneembare vestinggordels tegenover elkaar liggen; een overrompeling van deze verdedigingswerken is onmogelijk en men kan hier niets anders doen dan beginnen de posities van de tegenstander te verkennen en de eigen posities geleidelijk aan te versterken. Maar ook de zo gevreesde luchtbombardementen blijven vrijwel uit. De luchtmachten beperken zich tot nu toe bijna geheel tot verkenningsvluchten en het uitstrooien van propagandabiljetten.

Er is alle kans, dat hierachter meer moet worden gezocht dan een bepaalde strategie. Geen van beide partijen heeft voorlopig belang bij het ontketenen van alle krachten van een moderne oorlogsvoering, waardoor de tegenstander volkomen zou worden vernietigd. De ontwrichting van het productieapparaat die hiervan het gevolg zou zijn, de verliezen van het internationale kapitaal, en bovenal, de dreiging van een wereldrevolutie beletten een volledige ontplooiing van alle oorlogskrachten, zolang dit nog niet uiterste noodzaak is geworden. Voorlopig biedt reeds deze "beperkte" oorlogvoering mogelijkheden voor beide partijen. Hoe minder Duitsland in het Westen gebonden is, des te beter kan het zijn economische betrekkingen met Rusland ontwikkelen. Vandaar dat Duitsland zijn actie in het Westen voorlopig beperkt tot het gebied van de zeeoorlog. Anderzijds tracht Engeland de Duitse ontwikkeling te belemmeren door middel van de blokkade, terwijl het door de druk op het Westfront Duitsland dwingt productieve krachten aan het bedrijfsleven te onttrekken en de oorlogsproductie steeds hoger op te voeren, waardoor de productie voor de export in het gedrang komt.

Hoelang dit stadium van de oorlog kan duren is niet te zeggen. Voorlopig kan men nog slechts spreken van een "economische oorlog", die met de uiterste middelen wordt gestreden. Wanneer echter één der beide partijen hierbij te zeer in het nauw wordt gedreven, zodat zijn ondergang dreigt, of zodra één van de partijen de kans schoon ziet voor een beslissende slag, kan het karakter van de oorlog plotseling veranderen en kunnen alle militaire middelen in werken worden gesteld. Wat van dit alles zal gebeuren, zal afhangen van de machtsverhoudingen en hun verdere ontwikkeling gedurende de oorlog.

De machtsverhoudingen

De kapitaalsblokken, die met elkaar in strijd gewikkeld zijn, hebben beide hun sterke en hun zwakke zijde. De sterke zijde van het Duitse kapitaalsblok is de moderne organisatie van zijn productiewijze, waarover we reeds gesproken hebben. Praktisch is de gehele Duitse industrie "gecoördineerd", dat wil zeggen op één doel gericht, waaraan alle particuliere belangen van afzonderlijke kapitalen zijn onderworpen. In deze "coördinatie" is in alle onderdelen georganiseerd, zodat de gehele Duitse oorlogsmachine als één reusachtig raderwerk draait. Tegelijkertijd is de gehele Duitse arbeidersklasse zo volkomen onder de knoet gebracht, dat de uitbuiting tot de uiterste grenzen van het lichamelijke mogelijke kan worden opgeschroefd.

Dit alles betekent een geweldige versprong tegenover het Engelse en Franse kapitaal. Dit moet nog opruiming houden onder het verzet van afzonderlijke kapitalisten, middenstanders en arbeiders, moet strijden tegen de nog levende begrippen van persoonlijke vrijheid, die zich aan staatsinmenging onttrekt, die zich verzet tegen aantasting van de individuele levensbelangen, en vooral moet de organisatie nog worden geschapen, die de samenwerking van de verschillende delen van het bedrijfsleven regelt.

Zolang het Duitse productiesysteem ongestoord kan functioneren, is het geweldig sterk. Maar wordt het in zijn grondslagen aangetast, dan stort de gehele bouw ineen. Zo heeft het Duitse economische stelsel ook zijn zwakke punten waarop de Engelse bourgeoisie voornamelijk haar aanvallen richt. Om het mechanisme van de Duitse productie tot staan te brengen, is het niet nodig hem geheel en al te vernietigen, het aantasten van zijn grondslagen is voldoende om het geheel en al te ontwrichten.

Die zwakke punten in de Duitse productie zijn voornamelijk de grondstoffennood, het levensmiddelengebrek en de te kleine productiecapaciteit. En juist op dit terrein is de Engelse bourgeoisie gesteund door de Amerikaanse, zeer sterk. Door de blokkade tracht de Engelse bourgeoisie de beide eerste moeilijkheden te vergroten, en door de druk op de fronten tracht zij de Duitse productie nog zwaarder te belasten met oorlogsproductie.

De maatregelen, die aan Duitse kant worden genomen om deze bezwaren uit de weg te ruimen, kunnen wel tijdelijk over de moeilijkheden heen helpen, maar hebben uiteindelijk de strekking deze op telkens grotere schaal weer opnieuw te voorschijn te roepen. De grondstoffennood trachtte Duitsland te

bestrijden door het oprichten van "Ersatz"-industrieën¹¹ en met de goederenexport. Maar hierdoor werd het Duitse bedrijfsleven nog zwaarder belast, terwijl ook de nieuwe industrieën meer grondstoffen verbruiken. De voor de bevolking beschikbare hoeveelheid levensmiddelen werd steeds kleiner, de uitputting van de bevolking neemt steeds toe, waardoor enerzijds de productiecapaciteit daalt en anderzijds het gevaar voor revolutionaire opstanden toeneemt. De militaire expansie, waardoor nieuwe grondgebieden bij het rijk werden gevoegd, heeft wel tot gevolg dat meer arbeiders in de uitbuiting worden betrokken, maar het militaire apparaat verbruikt zelf ook een groot deel van het product van de arbeid.

Op deze wijze is de oorlog bezig zich te ontwikkelen in de richting van een uitputtingsoorlog¹². Men tracht de economische kracht van de tegenstander uit te putten. Maar tenslotte komt dit neer op een steeds verder gaande uitputting van de arbeidersklasse, want zolang de winstbron nog werkt, kan er van economische uitputting geen sprake zijn. Daarom is van de oorlog geen eind te verwachten dan alleen door deze éne macht: die van de proletarische revolutie.

De vrede en de revolutie

De bourgeoisie kan geen vrede sluiten. Zij kan komen tot een tijdelijk akkoord van twijfelachtige betekenis, dat de ene kapitaalsgroep aan de andere opoffert, dat de winstmogelijkheden van het kapitaal nog enige tijd in stand houdt door een onnoemelijk verscherpte uitbuiting en ellende, maar zij kan de tegenstellingen niet uit de weg ruimen die de kapitaalswereld verscheuren, en die voortdurend, in oorlog en in vrede worden uitgevochten, met alle middelen die de bourgeoisie ten dienste staan. Ook in zogenaamde "vredestijd" neemt deze strijd geen eind, het economische wapen blijft steeds geslepen en de talloze "conflicten", die dan hier, dan daar in de wereld optraden, bewijzen dat ook het militaire wapen in "vredestijd", zijn rol blijft spelen.

Overigens roept de bourgeoisie in haar onderlinge concurrentiestrijd krachten wakker, die zij zelf niet meer beheerst. De Engelse bourgeoisie heeft de strijd tegen het fascistisch regime in Duitsland aangeboden en moet deze volhouden tot de overwinning is behaald, omdat gebleken is, dat het fascistische Duitsland anders inde concurrentiestrijd de sterkste wordt en de andere partij vernietigt. Kan de Engelse bourgeoisie in deze strijd volstaan met de economische blokkade (die slechts mogelijk is bij een bestaande oorlogstoestand), dan zal zij niet naar andere middelen grijpen. Maar blijkt dit wapen te stomp, dan zal zij scherpere te baat moeten nemen, op gevaar af in Duitsland een massabeweging te ontketenen, die zij niet meer kan beheersen.

Aan de andere kant is de Duitse bourgeoisie gedwongen het bestaande regime ten koste van alles te verdedigen, omdat slechts bij deze organisatie van de productie het voortbestaan van de kapitalistische uitbuiting in Duitsland mogelijk is. Zolang ze zich tegen de aanvallen van het Engelse kapitaal kan verweren door haar macht naar het Oosten uit te breiden, zal zij dit doen, maar wanneer dit onmogelijk wordt, wanneer haar verder voortbestaan in gevaar komt, zal zij zich naar het Westen moeten wenden op gevaar af de krachten te ontketenen, die haarzelf zullen vernietigen. Zo staan de beide kapitaalsgroepen tegenover elkaar, met de bedoeling elkaar zoveel mogelijk te sparen, om de gemeenschappelijke ramp, de proletarische revolutie te voorkomen, maar niet bij machte hun eigen systeem in bedwang te houden. De machten, die zij vrezen, zullen zichzelf tot actie moeten brengen. Dit betekent dat er voor het kapitaal geen uitweg meer is. Handhaving van zijn heerschappij is nog slechts mogelijk door de opbouw van een steeds geweldiger machtsapparaat, zowel tegen het proletariaat als tegen concurrerende kapitaalsgroepen. Dit betekent, dat de productie steeds minder kan worden gericht op de behoeften der mensen. Klassenoorlog en imperialistische oorlog, dát is nog slechts de inhoud van het kapitalisme. Vernietiging op grote schaal, dát is zijn enige middel tot handhaving.

Hiertegen kan het proletariaat slechts optreden door de revolutie, die de onteigenaars onteigent, de vernietigers vernietigt en de weg vrijmaakt voor een nieuwe maatschappelijke ontwikkeling door de samenleving op communistische grondslag te regelen.

---

¹¹ "Ersatz"-industrieën: vervaardiging van vervangingsmiddelen, surrogaat.

¹² Hierover: *Hoe lang kan Hitler oorlog voeren?* : Het lot van Duitsland in de volgende oorlog / Fritz Sternberg; vertaald naar het manuscript door I. Carvalho met een voorwoord van Prof. J. van Gelderen. – Amsterdam : Nederlandsche Keurboekerij, 1939.

Voor twintig jaren

[I.]

Voor twintig jaren was de wereld vol van het gerucht van wereldrevolutie. Men meende toen, dat in aansluiting aan de Eerste Wereldoorlog, die de catastrofe van het wereldkapitalisme betekende, de revolutie van het proletariaat zou beginnen en doorzetten. Zij is daarna verflauwd en uit het gezicht verdwenen. Nu is de tweede worsteling van de grote imperialistische mogendheden begonnen. En nu gaan de gedachten van vele arbeiders en revolutionairen weer in dezelfde richting en zij vragen: wat zal de nu begonnen oorlog voor de bevrijding van de arbeidersklasse betekenen? En die vraag is niet goed te behandelen als wij niet meteen vragen: waardoor kwam het, dat die schitterende hoop, die twintig jaar geleden opsteeg, zo teleurstellend tot niets werd en zelfs erger onderdrukking ten gevolge had. Zo richten zich onze gedachten weer naar de tijd van voor twintig jaren.

Daarbij moeten we ons van één ding goed bewust zijn. *De arbeidersklasse is nog pas in opkomst. En de proletarische revolutie moet nog beginnen.* De marxistische theorie van de ontwikkeling van de maatschappij heeft er steeds de nadruk op gelegd, dat deze revolutie, de bevrijding van het proletariaat, niet één korte, wonderbare gebeurtenis zou zijn, maar een uitgestrekt tijdperk van op- en neergaande strijd, overwinningen, nederlagen en politieke revoluties in de engere zin van het woord. Wanneer men in de negentiende eeuw dat met één woord noemde, was dat omdat het nog in de toekomst lag, en ook door hetzelfde gezichtsbedrog, waardoor een uitgebreid bergland vanuit de vlakke als één enkele te bestijgen wal verschijnt; later zou wel blijken, aan wie er in kwam, hoe uitgestrekt het zou zijn.

Wel kwam het besef, dat in de groot-industriële landen als Engeland, Duitsland, Amerika de tijden rijp werden. De industrie vertoonde de hoogste technische volmaaktheid en de arbeiders begonnen reeds zulk een meerderheid te vormen, dat zij tot de aanval ter verovering van de macht konden overgaan. Wat ontbrak, was de geestelijke gesteldheid; naarmate zij door organisatie sterker werden, werden ze conservatiever, steeds meer ongeneigd tot enige revolutionaire actie. Zwaartillende vrienden en burgerlijke vijanden zagen daarin, de een met verdriet, de ander met vreugde, een soort geestelijke natuurwet, dat met het groeien van de macht de drang naar revolutie afneemt – dus het omgekeerde van de aanname aan de andere kant, dat met het groeien van de macht de drang naar revolutie zou toenemen. Zulke formules zijn zonder meer niets waard; men moet tot de oorzaken, de werkende krachten doordringen. Het is duidelijk, dat zolang het kapitalisme in zulke landen aan de massa der arbeiders nog een bestaan kon verschaffen, er geen noodzaak was om het af te schaffen. *Revolutie komt alleen uit bittere nood, niet uit redenering over wat beter zou zijn.* Waarom kon het kapitalisme dat bestaan verschaffen, of waarom werd dit tenminste verwacht? Omdat het zich voortdurend over de wereld uitbreidde, dus steeds nieuwe markten vond en schiep, was er na elke crisis weer nieuwe welvaart. De vraag is alleen: hoelang kan dat doorgaan? Wat er dus waar is in dit pessimisme is dit: een proletarische revolutie in deze hoogst ontwikkelde kapitalistische landen is niet mogelijk, zolang het kapitalisme zich nog behoorlijk kan uitbreiden. Men heeft vroeger wel eens gedacht over de mogelijkheid van socialisme in één land, of in een paar hoogst ontwikkelde landen. Later werd dat dan, als blijkbaar een waanbeeld, bespot. En toch kon dat het betekenen, dat het technisch onmogelijk zou zijn, of dat het zich politiek niet staande zou kunnen houden. Maar de geestelijke krachten om het te brengen ontbraken in zulk een geval, de revolutionaire gezindheid is niet aanwezig, want er is nog kapitalistische bloei mogelijk.

Het kapitalisme is een overgangstoestand in de ontwikkeling van de maatschappij – vanuit de bekrompen gebondenheid van primitief-barbaarse kleine stammetjes tot naar de doelbewuste wetenschappelijk-ontwikkelde gemeenschappelijke productie van de verenigde mensheid. De kracht van het kapitaal doet de oude productievormen uiteen vallen, breidt zijn eigen heerschappij vanuit de eerste centra tot over de gehele aarde uit, lost alle, versteende oude levensvormen op, stuwt de mensen tot mateloze energie aan, wekt tomeloze begeerten, drijft allen tot strijd tegen allen, roeit de oude gedachten uit en schept nieuwe mensen met steeds nieuwe reusachtiger taken en doeleinden. Het bestaat slechts in een voortdurend revolutioneren, in een steeds uitbreiden van zijn gebied, in diepte en in breedte. Slechts door steeds uit te breiden kan het bestaan; zou het stil moeten staan, dan zakte het gehele productieapparaat in elkaar. Het is, om een modern woord te gebruiken, geheel-dynamiek. Alle innerlijke tegenstrijdigheden kunnen dan ook alleen daardoor bestaan, dat zij als iets tijdelijks ontstaan, om steeds weer naar nieuwe ontwikkeling voort te drijven; daarom blijft het in zijn kracht – of liever,

verheft het zich na crisis en ineenstorting, steeds weer tot nieuwe kracht – zolang het nog nieuwe mogelijkheden voor uitbreiding vinden kan. En die vond “Ersatz“-industrieën het tot nog toe vrijwel. Maar de aarde is begrensd. En wanneer eenmaal ook de begaafde honderd-miljoenen-volken van Azië omgewoeld zijn en zelf kapitalistische concurrenten worden, dan wordt het voor de oude Europese en Amerikaanse landen van oorsprong¹³ steeds moeilijker, hun overmatig productieapparaat in gang te houden. Dan worden hun crises slepender en hun dynamiek verlamt.

Dat alles betekent, dat toekomst en lot van de arbeidersklasse hier in West-Europa ten diepste verbonden is met die van de gehele mensheid. *Wij kunnen niet alléén naar het communisme; de mensheid moet als één groot geheel tezamen naar dat doel.* Natuurlijk niet in één pas en gelid; in verschillende landen met verschillende ontwikkeling zal de strijd ook in zeer verschillende stadia opkomen en elkaar beïnvloeden. Maar zolang het kapitalisme zich nog kan uitbreiden, dus nog kan leven en bloeien, is de kracht en de energie en de wil der arbeiders om het omver te werpen nog beperkt. Zoals Marx het indertijd reeds uitdrukte: een productiewijze gaat niet te gronde, vóór het alle in haar besloten mogelijkheden tot ontwikkeling heeft gebracht¹⁴.

II.

Een tijdlang konden de West-Europese arbeiders in de illusie leven, dat het kapitalisme, door telkens na een crisis te herstellen, hen gemiddeld een vrijwel verzekerd bestaan bood. Maar deze illusie werd verstoord door de felle strijd, die de kapitalisten van verschillende landen met elkaar voeren om de heerschappij over markten en grondstoffen in verre werelddelen. In de eerste wereldoorlog barstte deze strijd los. Nu ondervonden de arbeiders, dat het kapitaal nog meer van hen eist dan alleen hun arbeidskracht om er winst uit te halen; zij zijn helemaal van het kapitaal naar lichaam en ziel. Ze moeten ook hun leven geven en zwaarder lijden op zich nemen; om, ieder voor zijn kapitalistenklasse – onder de naam van vaderland, volk, democratie, recht, stam of wat ook – een aandeel in de wereldbuit te veroveren. Die vier jaren van zulk een ondervinding gingen niet spoorloos aan hen voorbij. En daarna brachten de chaos en de verwoesting van het maatschappelijk productieapparaat en de diepe teleurstelling over de ellende van de vrede, golven van opstandigheid en verzet in alle landen; maar daar Duitsland verslagen was en het meest uitgeput, moest naar alle verwachting dat land voorgaan. Hier trad nu een geheel andere dan de vroegere conservatieve gezindheid op; er kwam een nieuwe geestelijke gesteldheid, moed en durf, energie, nieuwe grote gedachten van vrijheid en strijd, bereidheid tot aanvallende actie tegen het kapitalisme. Wel slechts een begin, maar toch een begin van de revolutie, die naar het communisme leidt.

De revolutie van het proletariaat is geheel anders dan die van de bourgeoisie was. Zij heeft niet de grote dramatische effecten; zij gaat in de diepte. Zij bestaat niet in de grote daden van enkele leidende personen, die de massa bezielen; zij is het optreden van de gehele verdrukte massa zelf. Haar weg bestaat niet in bestormingen van Bastilles en terechtstellingen van koningen, maar in het samensmeden van de massa's tot eenheid van wil, zowel in afweer van de oude gewelddrachten als in het moeizaam in handen nemen en organiseren van de productie: dus met veel aarzelingen, proberen en telkens opnieuw beginnen. In de strijd vóór en de uitoefening van haar zelfbeschikking over alle productiekrachten, staking en bedrijfsbezetting, is groter moed en volharding nodig, dan in schitterende militaire daden. Communisme is zelfbevrijding van de arbeidersmassa's door eenheid. Overal waar zij onderworpenheid, verdeeldheid, leiding van boven, vrees, onverschilligheid, eigenbaat van zich afwerpen, is een begin, een steentje in de opbouw van het communisme. Van te voren zijn de massa's grotendeels vervuld van burgerlijke gevoelens en opvattingen, gevoed door de tradities uit de vroegere tijd van burgerlijke opkomst. Maar het groeiende inzicht in de nieuwe werkelijkheid, gevoed door praktische mogelijkheden strijd in nieuwe vorm, moet deze steeds meer overwinnen. Een eerste begin was in 1918-1919 te zien.

---

¹³ Er stond: *uitgang*.

¹⁴ “Een maatschappijformatie gaat nooit onder, voordat alle productiekrachten tot ontwikkeling gebracht zijn die zij kan omvatten, en nieuwe, hogere productieverhoudingen treden nooit in de plaats, voordat de materiële bestaansvoorwaarden ervoor in de schoot van de oude maatschappij zelf zijn uitgebreed. Daarom stelt de mensheid zich altijd slechts taken, die zij kan volbrengen.” (Voorwoord tot de Bijdrage tot de kritiek op de politieke economie, 1859; M.E.W., Bd 13, p. 9). <https://www.marxists.org/nederlands/marx-engels/1859/1859voorwoordbijdrage.htm>

Maar de grootkapitalistische landen vormen slechts een deel van de strijdende wereld. Dat is ook hier van belang. Rondom zijn zij omgeven door minder ver ontwikkelde landen, waar het grondbezit heerst. Onmetelijke vlakten zijn daar bevolkt met boeren, met primitief landbouwbedrijf, uitgeput door en in voortdurende strijd met grootgrondbezitters, feodale heren en vorsten. Het kapitalisme begint daar eerst in te dringen óf als koloniale veroveraars, óf in bondgenootschap met de heren, en maakt de druk op de boeren zwaarder. Indien echter, bijvoorbeeld door oorlogen, de bodem van de geworden verhoudingen omgewoeld wordt, dan komen de boeren in verzet en trachten het grondbezit aan zich te trekken. Tegelijk komt de industrie, op deels als kleinbedrijf, deels in handen van nog meest buitenlands grootkapitaal. Wat deze landen dan beleven kan men hun burgerlijke revolutie noemen, zij het in wat afwijkende vormen van de vroegere revoluties in de Westelijke landen; een opkomen van eigen persoonlijk boerenbezit, overgang naar geldverkeer, ontplooiing van persoonlijke ondernemingsgeest, groei van een centraal staatsbestuur, verdwijning van oude feodale gebondenheid.

De wereldoorlog heeft in deze oostelijke landen niet minder revolutionerend gewerkt dan in het westen; hij gaf geweldige stoten, die oude, vermolmde politieke heerschappijen deden ineensstorten en aan de kapitalistische ontwikkeling de weg openden. Overal in Oost-Europa, in Polen, in Hongarije, op de Balkan, werd het oude adellijke grootgrondbezit aangetast en een klasse van kleinere of grotere boeren tot vrije bezitters van de grond gemaakt. Dit waren, naar hun innerlijke aard, burgerlijke revoluties, die het begin van een ontwikkeling van industrie en kapitalisme betekenen; ze zijn dus in diepste wezen verschillend van de proletarische revolutie, die in het Westen juist het einde van deze ontwikkeling betekent.

Het diepst ging deze revolutie in Rusland; en daar zij het wereldmachtige tsarisme vernietigde, dat in de 19de eeuw een beheersende mogendheid van Europa en Azië was geweest, moest de uitwerking van deze revolutie op alle omgevende landen enorm zijn. En nu zette de waarheid, dat de gehele wereld reeds zo één is, dat de arbeidersklasse niet in een klein verst ontwikkeld deel alleen het communisme kan verwezenlijken, zich op deze wijze door, dat al *deze burgerlijke revoluties de ontwikkeling van een proletarische revolutie in het Westen tot staan brachten*. Deze geschiedenis is de geschiedenis van de Derde Internationale.

III.

Dat dit mogelijk was, lag in de eerste plaats daaraan, dat deze in diepste wezen zo verschillende soorten van revoluties niet onderscheiden, maar aan elkaar gelijk gesteld werden als waren ze hetzelfde; en daarmee ging dadelijk alle ontwakende inzicht in het wezenlijke van een proletarische revolutie verloren. Toch was deze verwarring begrijpelijk. Het ging tegen één en dezelfde vijand, het kapitalisme, het wereldkapitaal, dat de gehele wereld uitbuitte, de Engelse fabrieksarbeiders evengoed als de Russische boeren (door de zware belastingen voor de staatsschulden) en Hindoes in Indië. Zijn vertegenwoordigers, de regeringen, traden overall gelijksoortig op; de Tsaar was de bondgenoot van Engeland en Frankrijk. Dus waren de proletariërs in het Westen, de boeren in het Oosten, de koloniale volken in Azië (dat wil zeggen hun opkomende bourgeoisie) elkaars natuurlijke bondgenoten en moesten nu, na de oorlog, in één groot front tegenover het wereldkapitaal staan. En de leiding in deze strijd viel natuurlijk ten deel aan de eerste sterkste overwinnende macht, die het Tsarisme vernietigd had.

De Russische revolutie toonde velerlei kenmerken van vroegere burgerlijke revoluties: het dramatische van de ineensstorting van een eeuwenoud despotisme, het opvlammen van de massa's tot vrijheid, de toneelwisseling van politici die verschenen en verdwenen, telkens een radicalere klasse naar voren brengend, de spanning van militaire contrarevoluties en burgeroorlogen, steeds, weer bij het hoogste gevaar door de macht van de geestdrift voor de nieuwe ideeën verslagen, en daarna de triomf van de nieuwe orde. Hoezeer de revolutionairen, de Bolsjewiki zelf dit karakter voelden, blijkt daaruit, dat ze zich herhaaldelijk, te voren en ook later, met de Jakobijnen uit de Franse revolutie vergelijken. En daarin voelden de massa van de arbeiders in het Westen, die de tradities van burgerlijke vrijheid vereerden, met hen mee.

Maar de Russische revolutie deed meer, dan alleen op de verbeelding van de arbeidersmassa's van het Westen aanvurend te werken. Zij gaf hen ook inzicht en voorbeeld. Want haar kracht in beslissende ogenblikken was de kracht van de acties van de arbeiders in de hoofdsteden geweest, die in naam van het Marxisme optraden, en die in hun sowjets tevens de bij deze acties passende organisatievorm gebouwd hadden. Daardoor waren de Russische arbeiders, en hun leiders, de bolsjewistische partij, voor de revolutionair willende arbeiders en socialisten in het Westen terecht voorgangers en voorbeeld

geworden. Toen een jaar later, door de ineenstorting van Duitsland, een einde aan de oorlog kwam, en op 9 november 1918 het keizerrijk viel, sprak dan ook de oproep tot wereldrevolutie, die van Rusland uitging, gevoel en gedachte van de beste revolutionaire kringen in West-Europa uit.

Deze – die zich al sinds enige jaren communisten roemden, om hun tegenstelling tot de met de regeringen bevriende socialisten uit te drukken – waren zo sterk onder de indruk van de gelijksoortige arbeiders strijd met proletarische middelen, in het Westen en in Rusland, dat zij vooreerst over het hoofd zagen, dat Rusland, economisch gesproken, nog pas aan het begin van het kapitalisme stond. De grootindustrieën met sterk geconcentreerde arbeidersmassa in Petersburg en Moskou waren slechts kleine eilandjes in een zee van primitief boerenbedrijf. Maar deze communisten wisten, hoe ook vroeger in burgerlijke revoluties achterlijke provincies, die nog primitief-feodaal waren, toch mee moesten met een omkering, die in wezen door de ontwikkeldste provincies bepaald werd. En zo rekende men erop, dat als de proletarische revolutie in de ontwikkeldste landen tot communisme zou leiden, de economisch achterlijke landen in een versneld tempo van ontwikkeling ten slotte mee zouden moeten.

Maar de eerste opstandige beweging in Duitsland werd neergeslagen. Tegenover haar stond de verenigde macht van de sociaaldemocratische partij, waarvan de leiders zonder verzet van de nog onzekere, naar vrede en rust hakende massa's de regeringsposten bezet hadden, en de oude heersers, bourgeoisie en officieren. De eersten hielden door hun naam en partij-aanzien de massa's rustig, de anderen organiseerden de gewapende troepen, die de nog zwakke opstandige beweging neersloegen en haar bekwaamste leiders, Karl Liebknecht en Rosa Luxemburg vermoordden. Door de Russische revolutie was de contrarevolutionaire energie van de bezittende klasse feller door vrees aangewakkerd, dan de revolutionaire energie van de arbeiders door hoop. Al was haar staatkundige organisatie tijdelijk ineengestort en verward, de stoffelijke en geestelijke macht van de bourgeoisie was nog kolossaal.

Dit inzicht in de enorme macht van de bourgeoisie is niet in fatalistische zin op te vatten, alsof alle strijd van de arbeiders hopeloos was en gedoemd tot nederlaag. Waren de personen, in wier handen bij de ineenstorting de macht viel, bezielde geweest door een krachtige wil om voor het socialisme te strijden, dan hadden zij heel anders gehandeld. Hadden zij de arbeiders opgeroepen zich overal tot gewapende massa's te organiseren, de bourgeoisie en de officieren te ontwapenen, de fabrieken in beslag te nemen, het grootgrondbezit te onteigenen en daarna alle bezitsloze massa's op het land tegen de jonkerkaste te verenigen – dan was de ontwikkeling van de revolutie in Duitsland heel anders geweest. Maar deze personen waren de socialistische leiders, die al sinds vele jaren geen hogere wens koesterden, dan een verbeterde burgerlijke maatschappij, waarin de arbeiders formeel gelijke burgerrechten zouden hebben, waarin door parlamentsregering zijzelf ministers zouden kunnen worden, en de vakverenigingen erkend en vrij zouden zijn. Nu waren zij, ministers en de vakbonden, door de fabrikanten erkend. Waarvoor dus nu nog meer? Zij vreesden een revolutie niet minder dan de bourgeoisie zelf, met wie zij allang samenwerkten en het diepste wezen eens van zin waren geworden. Zij deden dus hun uiterste best, om de oude orde in de vorm van een parlamentsregering te herstellen, en ze lieten zelfs, uit vrees voor hun nieuwe militaire bondgenoten, de macht van het grootgrondbezit, die overal elders wankelde, in leven.

Dat betekende niet, dat in Duitsland de proletarische revolutie mislukt was. Slechts de eerste aanval was mislukt, of nog juist: uit de militaire ineenstorting en chaos was niet dadelijk een zegevierende arbeidersmacht te voorschijn gekomen, maar een voorlopig herstel van de burgerlijke macht. Het werkelijke wezen van arbeidersmacht, klaar beseft bij de massa's van de strijd die gaande is, afwerpen van onverschilligheid, revolutionair inzicht, opbouw van eenheid en krachtige wil tot actie, dat alles moest nog komen en groeien; maar dat had ook net zo moeten komen en groeien, wanneer de eerste strijd een overwinning aan de opstandige arbeidersgroepen had gebracht. En er dreigde nog zoveel crises en ellende in de ontredde, uitgeputte en verarmde maatschappij, dat verdere verzetsbewegingen niet konden uitblijven, in alle landen, in Engeland en Frankrijk zowel als in Duitsland, ontstonden in 1919 revolutionaire groepen onder de arbeiders, die voor de nodige verheldering zorgden, aan hun kameraden de nieuwe wegen en nieuwe vormen van strijd wezen, en een goed bereide, door de economisch-politieke chaos omgewoelde bodem in de massa's vonden. Zij vormden communistische groepen en partijen, wezen op de Russische revolutie als voorbeeld, en sloten zich bij de Russische Bolsjewiki aan, die zich ook communistische partij noemden. De veldtocht naar de nieuwe wereld kon beginnen.

IV.

Maar u bemerkten deze groepen weldra met pijnlijke verwondering, dat vanuit Rusland onder dezelfde naam communisme geheel andere principes verkondigd werden dan de hunne. Zij wezen op de Russische sovjets als voorbeeld voor de nieuwe organen, waardoor de arbeiders hun macht moeten uitoefenen, ook voor de eigen leiding van de productie. Maar ze wisten niet, en hoorden eerst later met verbazing, dat reeds vóór november 1918 in de Russische fabrieken de van boven af benoemde directeuren in hun macht hersteld waren, en dat de politieke macht door de partijorganen werd uitgeoefend. Zij propageerden de dictatuur van het proletariaat als tegenstelling tot de parlementaire democratie; maar door de overgekomen agenten van het bolsjewisme werd uitdrukkelijk verklaard, dat dictatuur van het proletariaat betekende dictatuur van de communistische partij.

Zij zagen het als hun hoofdtaak om de arbeiders de rol van de sociaaldemocratie en vakbonden als vijanden en de rol van het parlementarisme en de vakstrijd vooral als afleidingen van de arbeidersrevolutie te laten zien, om zo hun gedachten op het andere wezen van revolutionaire strijd te richten. Maar de vanuit Moskou gepropageerde tactiek was juist de meest actieve deelname aan vakstrijd en verkiezingen. Zij predikten ontwikkeling van zelfstandigheid, eigen initiatief, afwerpen van het geloof in de leiders, zelf doen; vanuit Moskou werd, in steeds toenemende mate, gehoorzaamheid aan de leiders tot het kenmerk van de ware communist verheven.

En wat uit Moskou gepropageerd werd, had het grootste gewicht. Al dadelijk door het grote morele gezag van een zegevierende tegenover een mislukte revolutie - zoudt gij wijzer willen zijn dan uw leermeesters? Maar de Russische partij had ook de materiële macht van het geld achter zich. Haar subsidies konden de kosten van een massale propagandaliteratuur betalen, en deze subsidies bezoldigden ook partijsecretarissen, die maar al te gemakkelijk agenten van haar politiek werden. Toen dit alles nog niet genoeg hielp, greep het gezag van Lenin zelf in door zijn brochure over het radicalisme als kinderziekte¹⁵. Bij Lenin ontbrak elk besef, dat de opkomende arbeidersrevolutie in het Westen iets geheel anders was dan de Russische revolutie. Radicalisme, zo was zijn redenering, kon goed zijn voor een kleine, beginnende beweging; maar Rusland was reeds een proletarische macht, die zich enkel nog maar over de wereld behoefde uit te breiden. Daarvoor was niet nieuw eigen inzicht, maar volgzzaam aanvaarden nodig. Daarvoor was het nodig, dat de westerse arbeiders door soepelheid van tactiek snel in grote massa als aanhangers en volgelingen gewonnen werden. Zo werd beginnend nieuw inzicht in de voorwaarden voor revolutionaire strijd onder het grootkapitalisme teruggeworpen en verstikt door de morele en materiële macht van het Russische bolsjewisme. En tenslotte moest nog, omdat dit alles nóg niet genoeg hielp, door een sluwe knoeierij van dr. Levi¹⁶ - de meerderheid van de Duitse communisten eerst gesplitst, en toen uitgesloten werden, om aan de Russische tactiek een formele zege (op de partijdag in Heidelberg) te verschaffen. De groepen, die in het Westen aan hun eigen denkbeelden vasthielden, werden overstemd en machteloos gemaakt door het enorme geluid van het door de Russische regering betaalde en gesteunde propaganda-apparaat.

De burgerlijke revolutie van het Oosten had de komende arbeidersrevolutie van het Westen in haar kiem verstikt.

V.

Zo werden de volgende jaren, tot nu toe, een tijdperk van steeds groter machteloosheid van de arbeidersklasse. Wat telkens weer aan fel verzet hier en daar opgroeide, werd opgevangen in de zich noemende communistische internationale en verknoeid in een afwisseling van beginselloos vertoon van felle revolutieleuzen en een even beginselloos gewroet om leidersplaatsen in de vakverenigingen en parlementen. Steeds weer stroomden geestdriftige jongeren, soms ook kiezers-massa's van miljoenen, door de schijnradikale kritiek tegen het kapitalisme gelokt, naar de communistische partij, meestal om na enige jaren weer ontnuchterd af te vallen. Zo werd politiek de bodem voor het nationaalsocialisme. Tegelijk hield de sociaaldemocratische partij de haar aanhangende arbeidersmassa's bezig met pogingen tot herstel van hun oude bestaan, door opbouw van de Duitse republiek en van het Duitse kapitalisme - de economische voorbereiding van de dictatuurstaat.

En de kleine overgebleven groepen van arbeiderscommunisten, te klein om enige praktische invloed uit te kunnen oefenen, konden niet anders doen, dan in onderlinge discussie en strijd en voortdurende

---

¹⁵ Lenin, De linkse stroming, een kinderziekte van het communisme.
<https://www.marxists.org/nederlands/lenin/1920/kinderziekten/index.htm>

¹⁶ Zie: Der Weg des Dr. Levi : Der Weg der V.K.P.D., 1921. <https://aaap.be/Pages/Pamphlets-KAPD.html#derw>

omvorming de voorwaarden voor revolutionaire arbeidersstrijd te bestuderen, dus de beginselen van het communisme verder te ontwikkelen. En zo de lamp brandende te houden, in voorloperswerk voor latere tijden.

Nu staan wij weer aan het begin van een oorlog, waarvan wij niet weten of hij tot een wereldoorlog zal uitgroeien, en in welk een mate de wereld verwoest en het Europese en Amerikaanse kapitalisme daardoor geschokt zal worden. Het is dus ook niet te voorspellen in welk een mate hieruit opnieuw een arbeidersrevolutie naar voren zal komen. Wel kunnen wij nu al enige punten van verschil met twintig jaar geleden vaststellen, die bij de beoordeling van wat er gebeuren zal, van belang zijn.

Toen, al tientallen van jaren, stond daar de sociaaldemocratie als de grote politieke organisatie van de arbeidersklasse, die naar men meende, de revolutie zou doorvoeren en de nieuwe productiewijze zou organiseren. Daarom verwachtte in 1918 de massa van de Duitse arbeiders, dat de partij (dat wil zeggen de partijleiders, die tegelijk de regering van het land waren geworden) het socialisme zou invoeren; en daarom wilden ze niets weten van de tegen de partij gerichte beweging van de Spartacus-mensen¹⁷. Zulk een illusie is nu niet meer mogelijk. Al wat onder de arbeiders de sociaaldemocratie volgt, is door de propaganda van "het plan van de arbeid" en dergelijke allang ervan bewust, dat de sociaaldemocratie aan de regering op z'n best enige maatregelen tot sanering van het kapitalisme, enig staatstoezicht op banken en staatsbevordering van industrie, enige controle van lonen en werkverschaffing betekent. Dat ligt zó veraf van wat er in arbeiders opgroeit, die tegen het kapitalisme in een verzetsbeweging opstaan, dat het naast de communistische gedachte in het geheel geen rol kan spelen.

Rusland heeft als revolutionaire factor afgedaan, iedereen weet, dat de Russische revolutie tot een systeem van staatskapitalisme heeft geleid, waarin een snelle ontwikkeling van grootindustrie en productiekrachten plaats vindt onder leiding van de staatsbureaucratie als nieuwe heersende en uitbuitende klasse. Voor enkele intellectuelen en theoretici mag het een grote vooruitgang betekenen als de anarchie van productie door particuliere speculanten vervangen wordt door geordende centrale organisatie als hogere ontwikkelingsvorm van het kapitalisme. Maar voor de arbeiders kan deze zwaardere druk en uitbuiting niets aanlokkelijks hebben boven de uitbuiting door particuliere kapitalisten. Dus heeft ook de zich noemende "communistische" partij afgedaan als orgaan van arbeidersrevolutie.

Dat wil niet zeggen dat ze nog niet eens een rol zal spelen. Wanneer het in de verdere ontwikkeling gebeurt, dat Rusland en de westelijke grootkapitalistische staten in oorlog komen, dan zal Rusland de arbeiders van deze staten oproepen om die strijd tegen het kapitalisme en de bourgeoisie aan te binden. Het hele woordenboek van leuzen over imperialisme, communisme, marxisme, zal weer voor de dag gehaald worden, om de westerse bourgeoisie van binnen uit te bestoken. Wat Engeland probeert en hoopt in Duitsland te doen, de uitgebuite massa's tegen hun regering uit te spelen zal Rusland proberen en hopen in Engeland te kunnen doen. En de kritiek is natuurlijk terecht. Ongetwijfeld ook zal, als de druk van oorlog, duurte, devaluatie, warengedrek, honger, steeds sterker wordt, overal verzet van de arbeidersklasse tegen de bourgeoisie opkomen. Deze zuivere beginnende klassenbeweging zal Rusland proberen, met de leuze van communisme op de lippen, voor zich trachten uit te buiten, om ze daarmee van haar zuiver standpunt af te brengen. Hoever dat gelukken zal is nu nog niet te overzien. Maar het bewijst, hoe dringend het nodig is om tegenover de propaganda van goedkope gevoelsleuzen een propaganda te plaatsen, die eenvoudig helder inzicht over al het gebeuren verspreidt. En daarbij is het vóór alles nodig, dat in dit stadium van wereldontwikkeling over de grondige en diepe tegenstelling van burgerlijke revolutie en proletarische revolutie volledige klaarheid van inzicht heerst.

Boekbespreking

"DE PARTIJ" door Josine Schmidt, vertaald door Giacomo Della Barga., Uitgave V.A.U. Amsterdam.

Prijs voor leden: f1,44, niet leden: f1,90.

---

¹⁷ Uitgevers in 1918 van de Spartakusbrieven. <https://aaap.be/Pages/Theme-Proletarian-Internationalism.html#spar>

Er zijn reeds vele boeken over het leven in de Sovjet-Unie verschenen, maar dit boek geeft in romanvorm een duidelijk beeld van de strijd, die er gestreden wordt tussen de partijbureaucraten en de oppositie.

In deze roman, waarin de hoofdpersonen, Peter Kruk, een buitenlands revolutionair die naar Rusland is gekomen om zich vol goede moed te werpen in de strijd voor het communisme en Mira, een Russische, die later zijn vrouw wordt en een functionaris der C.P. is bij de metaalarbeiders, beleven we de "dictatuur der Russische C.P."

De schrijfster, die, zoals in het prospectus vermeld staat, zelf jarenlang in de Sovjet-Unie heeft gewerkt en die als socialiste wordt vervolgd door de Gestapo¹⁸ en de GPoe¹⁹, behandelt in deze zeer knappe roman hoe de toestanden in de Russische C.P. zich onderling verhouden. Zij geeft een beeld uit de tijd, toen de strijd tussen Stalin en Trotski op zijn hoogtepunt was en Trotski uit de partij werd gestoten. De vergaderingen van de stalinisten, waarin niemand anders het woord mogen voeren dan de Stalin-aanhangers terwijl, wanneer anderen het woord wensen, dit door kabaal en schreeuwen onmogelijk wordt gemaakt, het fractioneren van de Trotskisten en het verraderswerk van de GPoe-spionen.

Uit de ontwikkeling van de roman blijkt duidelijk, de verknochtheid aan de partij, deels uit liefde voor de partij en deels in de hoop een goed bestaan te verkrijgen; de haat tegen de partij bij de oude revolutionairen omdat zij in de partij het werktuig zien van de contrarevolutie (het is jammer dat daar niet méér over geschreven is, wij weten dat een partij nooit revolutionair kan zijn wanneer zij de macht in de staat heeft veroverd).

Het boek is niet geschreven om ons de toestanden te schilderen waarin de arbeidersklasse als klasse in Rusland werkt en leeft, dit gaat buiten zijn bestek. In dit opzicht is het boek van Ciliga ("In het land van de grote leugen") veel beter, doch de schrijfster geeft ons een diepe kijk in de intriges die de partij als zodanig moet toepassen om zich in haar machtspositie te kunnen handhaven en als zodanig is het een zeer goed boek.

---

¹⁸ De Gestapo, afkorting voor Geheime Staatspolizei, was de politieke of geheime politie in nazi-Duitsland (1933-1945). <https://nl.wikipedia.org/wiki/Gestapo>

¹⁹ GPoe: Russische staatspolitie van 1921 tot 1934. <https://nl.wikipedia.org/wiki/NKVD>